

30 במאי 2016

מקומה של המעורבות האיראנית במערכה לשחרור העיר אלפאלוג'ה מאת: ד"ר רז צימט

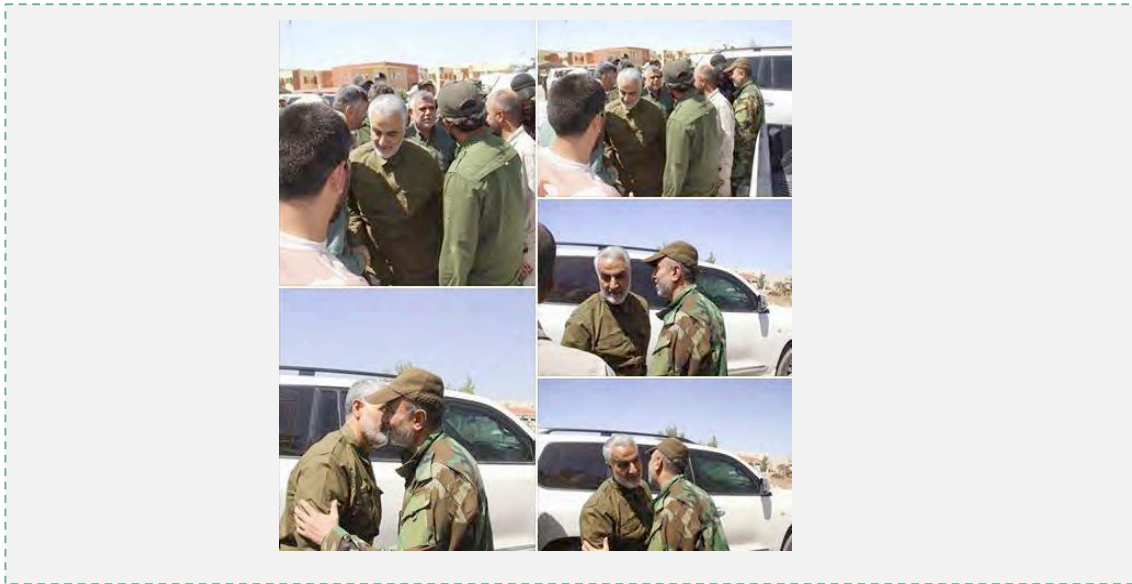
קאסם סלימאני (שני משמאל) בחדר המבצעים של המיליציות השיעיות המסייעות לצבא עיראק¹ במערכה לכיבוש העיר אלפאלוג'ה (qasemsoleimani.ir, 23 במאי 2016).

עיקרי הדברים

1. ב-22 במאי 2016 הודיע ראש ממשלת עיראק חידר אלעבאדי, על תחילת המערכה לשחרור העיר אלפאלוג'ה מידי דאעש. אלפאלוג'ה, הממוקמת כ-54 ק"מ ממערב לבגדאד, הינה המעוז החשוב ביותר שנותר בידי דאעש במחוז הסוני אלעבאר, שבמערב עיראק. המבצע לשחרור העיר מתנהל על-ידי כוחות הביטחון העיראקים, בהשתתפות מיליציות שיעיות וסוניות, ובסיוע אמריקאי.

2. מאז החלה המערכה לשחרור אלפאלוג'ה התפרסמו בתקשורת האיראנית דיווחים, שבהם הובלטה מעורבותן של איראן ושל המיליציות השיעיות העיראקיות הפועלות בחסותה במערכה לשחרור אלפאלוג'ה. בהקשר לכך דיווחו כלי תקשורת איראנים, כי קאסם סלימאני, מפקד כוח קדס של משמרות המהפכה, נמצא באזור אלפאלוג'ה ונטל חלק מרכזי בניהול המערכה לשחרור העיר.

¹ המדובר במסגרת-על של מיליציות שיעיות הנתמכות ע"י איראן הנקראת אלח'ד אלשעבי (מילולית: הגיוס העממי).

קאסם סלימאני באזור אלפאלוג'ה לאחר תחילת המערכה לשחרור העיר (טוויטר, 25 במאי 2016).

3. המיליציות השיעיות העיראקיות, הפועלות בסיוע ובאכוונת איראן, אכן מעורבות במערכה באלפאלוג'ה. אולם בפועל קיים פער בין מידת מעורבותן של איראן ושלוחיה בלחימה לבין אופן הצגתה של מעורבות זאת על-ידי האיראנים. בעוד שכוחות הביטחון העיראקים (ובמרכזם הכוח ללחימה בטרור) נוטלים חלק מרכזי במערכה, הרי שהדיווחים האיראנים הבליטו את תפקידם של קאסם סלימאני ושל המיליציות השיעיות. בפועל נראה לנו, כי תפקידן של המיליציות השיעיות מתמצה בהטלת מצור סביב העיר וכי אין בכונת המשטר העיראקי לאפשר להן להיכנס לעיר עצמה. זאת בעיקר בשל התנגדות ארצות-הברית וחשש הממשל המרכזי העיראקי מפני פעולות נקם, שהמיליציות השיעיות עלולות לבצע בתושביה הסונים של אלפאלוג'ה, העלולות להעמיק את השסע השיעי-סוני ולהשליך על המשך המערכה נגד דאעש.

4. אין זו הפעם הראשונה, שבה מתגלה פער בין מעורבות איראן והמיליציות השיעיות בלחימה הלכה למעשה לבין אופן הצגתה המוגזם על-ידי איראן. גם לאחר כיבוש העיר אלרמאדי בדצמבר 2015 הבליטה התקשורת האיראנית את מעורבות משמרות המהפכה והמיליציות השיעיות בלחימה, אף כי אלה שיחקו תפקיד משני בכיבוש העיר. בעקבות כיבוש אלרמאדי ניסו המיליציות השיעיות הפועלות בחסות איראן להבטיח את שילובן בהמשך המערכה נגד דאעש. אולם נראה, כי הממשל המרכזי בבגדאד העדיף להמשיך ולהתבסס בעיקר על כוחות שאינם שיעים ולהסתייע בארצות-הברית.

5. הביקורת הפנים-עיראקית על המעורבות האיראנית גברה בחודשים האחרונים בטענה שזו מעודדת את העמקת השסע העדתי ומהווה התערבות בענייניה הפנימיים של עיראק. לאחרונה היא הגיעה לשיאה במהלך המשבר הפוליטי, שפרץ באפריל 2016, בין ראש הממשלה אלעבאדי, לפרלמנט העיראקי על רקע תוכנית הרפורמות שראש הממשלה מנסה לקדם. במהלך השתלטותם הזמנית של תומכי מקתדא אלצדר, איש דת שיעי בעל השפעה פוליטית, על בניין הפרלמנט העיראקי, השמיעו המפגינים העיראקים קריאות אנטי-איראניות חריפות ומחו כנגד ניסיונות איראן להתערב בהתפתחויות הפוליטיות במדינה.

6. המעורבות המוגבלת של איראן והמיליציות השיעיות בלחימה באלפאלוג'ה נובעת גם מסיבות פנים-איראניות, שעיקרן, ירידת מקומה של עיראק בסדר העדיפויות האסטרטגי בשנה האחרונה. בעוד שבעיראק מסתמן תהליך ברור של היחלשות דאעש והפחתת רמת הסיכון הנשקפת לאיראן הרי שבסוריה נאלצת איראן להמשיך ולהתמודד עם המצוקה המתמשכת של המשטר הסורי בתוספת המעורבות הרוסית בלחימה. הללו הובילו להעברת עיקר הקשב האיראני מעיראק לסוריה. חרף הישגים משמעותיים לכוחות התומכים במשטר אסד בחודשים האחרונים, עדיין לא הושגה עדיין הכרעה במערכה בסוריה וזו ממשיכה להציב בפני איראן ומשמרות המהפכה אתגר משמעותי, שמידת חשיבותו בראייה האיראנית עולה בעיני הנוכחי על זו של עיראק.

7. עם זאת, חרף האילוצים והקשיים שבפניהם היא ניצבת, נחושה איראן למצב עצמה כשחקן מרכזי במאבק המתמשך נגד דאעש בשתי הזירות, הסורית והעיראקית. הדגשת מעורבות משמרות המהפכה, ומעורבותו של קאסם סלימאני באופן אישי במערכה בעיראק, נועדו לאותת כי איראן ממשיכה למלא תפקיד חשוב גם בזירה העיראקית. בו בזמן היא נועדה גם להדגיש את היותה של איראן הגורם המשפיע ביותר במזרח-התיכון הפועל בנחישות נגד אויביה של איראן, ובראשם דאעש, ארצות-הברית וישראל. מהזווית האישית הפך קאסם סלימאני לסמל לעוצמה האיראנית באזור ולמשטר האיראני יש לפיכך אינטרס ברור להאדיר את דמותו הן מבית והן מחוץ, גם כאשר מידת מעורבותו בפועל בניהול הלחימה בעיראק פחתה משמעותית.

8. מההיבט הפנים-עיראקי, המאמץ האיראני להעצים את תפקידן של המיליציות השיעיות הפועלות בחסות איראן, גם אם התפקיד שהן ממלאות בלחימה הינו משני, מעמיק עוד יותר את השסע העדתי בעיראק, מגביר את הניכור של הסונים, ומקשה על המשך המערכה נגד דאעש. הוא גם מגביר את החששות בקרב ראשי המשטר ובקרב בני העדה השיעית מפני ההשפעה האיראנית על הפוליטיקה הפנים-עיראקית. ביטויים לכך נמצאו בתגובות פוליטיקאים סונים ושיעים עיראקים לביקורו של סלימאני באלפאלוג'ה². זאת כאשר לתמיכת האוכלוסייה הסונית במשטר העיראקי נודעת חשיבות רבה, ככל שהמערכה לטיהור מחוז אל-אנבאר מכוחות דאעש צוברת תנופה, והמערכה לכיבוש מעוז דאעש בעיר מוצול ניצבת בפתח.

² שלושה פוליטיקאים סונים בעיראק, שהתייחסו לביקורו של סלימאני באלפאלוג'ה טענו, כי הביקור עלול ללבות מתחים דתיים ולפגוע בטענת המשטר העיראקי לפיה ההתקפה על אלפאלוג'ה מתבצעת במסגרת ההתנגדות לדאעש (רויטרס, 28 במאי 2016). מנגד, סגן יו"ר הגיוס העממי (המיליציות השיעיות המופעלות ע"י איראן) מסר לרשת סומריה ניוז, כי יועצים איראנים פעלו לצד הגיוס העממי מתחילת המאבק והדגיש, כי סלימאני נמצא (באלפאלוג'ה) לבקשת ממשלת עיראק ובאישור הרמטכ"ל העיראקי (איסנא, 29 במאי 2016).

המבצע לשחרור אלפאלוג'ה-תמונת מצב

1. ב-22 במאי 2016 הודיע ראש ממשלת עיראק, חידר אלעבאדי, על תחילת המבצע לשחרור העיר אלפאלוג'ה מידי דאעש. אלפאלוג'ה, הממוקמת כ-54 ק"מ ממערב לבגדאד, הינה המעוז החשוב ביותר שנותר בידי דאעש במחוז הסוני הגדול אלאנבאר. זוהי עיר בעלת ערך סמלי רב, אשר הייתה מעוז הג'האדיסטים בעיראק בתקופת שהיית צבא ארצות-הברית בעיראק. חלק מתושביה נמלטו ממנה, אולם בעיר נותרו בין 50 ל-70 אלף תושבים המצויים עתה תחת מצור.

2. עיקר המבצע לשחרור העיר מתנהל על-ידי כוחות הביטחון העיראקיים ובהם כוחות מיוחדים ללחימה בטרור. הם מסתייעים במיליציות שיעיות ומיליציות שבטיות סוניות **הממלאים תפקיד משני בלחימה**. הכוחות העיראקיים הנלחמים **נתמכים גם בסיוע אווירי אמריקאי** וזוכים ליעוץ אמריקאי לכוחות היבשה. דובר מחלקת המדינה האמריקאית אישר בימים האחרונים, כי ארצות-הברית מעניקה סיוע אווירי ומודיעיני לכוחות העיראקיים הנלחמים בעיר (alaraby.co.uk, 24 במאי 2016).

3. **בשלב הראשון** של המערכה (23 במאי 2016) התמקד מאמץ צבא עיראק בכיבוש כפרים ועיירות מסביב לאלפאלוג'ה וביצוע ירי ארטילרי לעבר העיר. ב-23 במאי 2016 הודיע מפקד אגף המבצעים של צבא עיראק, כי הצבא כבש את העיירה אלכרמה, הממוקמת כ-16 ק"מ מצפון מערב לאלפאלוג'ה. כיבוש העיירה העניקה לצבא עיראק נקודת זינוק טובה להמשך המערכה. **בשלב השני, שהחל ב-24 במאי 2016**, התקדם צבא עיראק בסיוע המיליציות השיעיות לפאתי העיר אלפאלוג'ה, **הידק את המצור עליה והעמיק את שליטתו במרחב שמסביב לה**.

כוחות צבא עיראק בפאתי אלפאלוג'ה (אלג'זירה, 29 במאי 2016).

המעורבות האיראנית במערכה לשחרור אלפאלוג'ה

4. עם תחילת המערכה של צבא עיראק לכיבוש אלפאלוג'ה הזדרזה איראן לצאת בהודעת תמיכה. **דובר משרד החוץ האיראני, חסין ג'אברי אנצארי** אמר במסיבת העיתונאים השבועית שלו, כי איראן תומכת בפעולות בסוריה ובעיראק, שנועדו לשחרר את השטחים שנכבשו על-ידי "ארגוני הטרור" האסלאמיים. בתשובה לשאלה בנוגע לסיוע איראני במערכה לשחרור אלפאלוג'ה טען אנצארי, כי כל פעולה, שאיראן מבצעת, נעשית בהתאם לדרישת עיראק וסוריה (פארס, 23 במאי 2016).

5. בדיווחים, שהתפרסמו בתקשורת האיראנית או ממקורות של המיליציות השיעיות הנתמכות על-ידי איראן, **הודגשה מעורבות איראן ושליחיה במערכה לשחרור העיר**. בימים האחרונים דיווחו אמצעי תקשורת איראנים, כי **מפקד כוח קדס של משמרות המהפכה, קאסם סלימאני, הגיע לאזור הלחימה וכי הוא נוטל חלק בניהול המערכה לשחרור אלפאלוג'ה**. ב-25 במאי 2016 דיווחה סוכנות הידיעות האיראנית מהר, כי סלימאני ביקר באזור העיירה אלכרמה שמצפון-מערב לאלפאלוג'ה (אשר נכבשה ע"י צבא עיראק). בדיווח נטען, כי "סלימאני ביקר באלפאלוג'ה כדי לפקד על המבצע לשחרור העיר" וכי במהלך ביקורו **נפגש מפקד כוח קדס עם מפקדים במיליציות השיעיות ודן עימם באסטרטגיה הנדרשת לכיבוש העיר**.

6. לשם חיזוק המסר ההסברתי האיראני הפיצו מקורות המזוהים עם משמרות המהפכה תמונות ברשתות החברתיות, **שבהן נראה קאסם סלימאני באזור אלפאלוג'ה**. באחת התמונות נראה סלימאני לצד מפקדים בכירים במיליציות השיעיות העיראקיות. כמה אמצעי תקשורת איראנים טענו, כי **המדובר בחדר המבצעים האחראי לניהול המערכה נגד דאעש באלפאלוג'ה**. עם זאת, העובדה שהמפקדים שנראו בחדר המבצעים השתייכו למיליציות השיעיות בלבד עשויה להעיד כי **אין מדובר בחדר מבצעים המשמש לניהול הלחימה כולה אלא רק לניהול המשימות באחריותן של המיליציות השיעיות**. קאסם סלימאני שב לטהראן, ככל הנראה ב-27 במאי 2016, ונתן סקירה בפני כנס של סיעת ולאית (Velayat) בפרלמנט האיראני. בהתייחסו להתפתחויות בעיראק אמר סלימאני, כי **לאיראן תפקיד חשוב במערכה נגד קבוצות הטרור הפועלות בעיראק וכי היא עומדת מאחורי הקמתם של "זרמים עממיים" רבים המסורים לה** (קרי, המיליציות השיעיות) (איסנא, אילנ"א, 27 במאי 2016).

7. אין ספק שהמיליציות השיעיות העיראקיות המופעלות ע"י איראן אכן נוטלות חלק פעיל במערכה באלפאלוג'ה. אולם מכלל הדיווחים ניכר **פעור בין מידת מעורבותן של איראן ושלוחיה בלחימה בפועל לבין אופן הצגתה בתקשורת ובפוליטיקה האיראנית**. נראה לנו כי צבא עיראק, בדגש על יחידת העילית של כוח הלוחמה בטרור, הם אלו שנושאים בעיקר נטל הלחימה, בדומה למערכה לשחרור העיר אלרמאדי (ראו להלן). נראה כי גם הפעם המיליציות השיעיות ממלאות תפקיד משני וכי תפקידן מתמצה בהטלת מצור מסביב לאלפאלוג'ה.

8. ב-22 במאי 2016 דיווח העיתון אלערבי אלג'דיד, היוצא לאור בלונדון, כי מפקד בצבא עיראק מסר שכ-15 מיליציות שיעיות צפויות להשתתף במערכה לכיבוש אלפאלוג'ה. הוא הדגיש, עם זאת, כי **אין זה סביר שמיליציות אלה תיכנסנה לעיר עצמה לנוכח סירוב אמריקאי וחשש מפני פעילות נקם**, שהן עלולות לבצע בתושביה הסונים של העיר. בריאיון לעיתון הזהיר **פאדל אלעיסאוי**, חבר מועצת שבטים

סונית הפועלת באזור אלפאלוג'ה ומתנגדת לדאעש, מפני השתתפות המיליציות השיעיות הפרו-איראניות בשחרור העיר הוא טען שהשתתפותן עלולה להביא להישנות מעשי נקם באזרחים סונים, כפי שארע במקרים דומים בעבר. זאת ועוד, האדי אלעאמרי, מפקד המיליציה השיעית בדר, הצהיר, אף הוא, כי אין בכוונת המיליציות השיעיות להיכנס לאלפאלוג'ה וכי תפקידן מוגבל להטלת מצור מסביב לעיר. הוא ציין, כי עם כיבוש העיר תימסר אלפאלוג'ה לידי כוחות הביטחון העיראקים והכוחות ללוחמה בטרור (פארס, 25 במאי 2016).

תפקידן המשני של המיליציות השיעיות: התקדים של כיבוש אלרמאדי

9. אין זו הפעם הראשונה, שבה ניכר פער בין המעורבות האמיתית של איראן והמיליציות השיעיות בלחימה לבין אופן הצגתה על-ידי איראן. ב-28 בדצמבר 2015, לאחר כשבעה ימי לחימה נגד פעילי דאעש, הצליח צבא עיראק, בסיוע אווירי של ארצות-הברית ומדינות הקואליציה, להשתלט על מרכז העיר החשובה אלרמאדי, שבמחוז אלנבאר. במערכה נטלו חלק כ-10,000 חיילים עיראקים ובהם יחידת העילית של כוח הלוחמה בטרור, שהסתייעו בכ-5,000 אנשי מיליציות סוניות. גם במערכה לכיבוש אלרמאדי נותרו המיליציות השיעיות מחוץ למערכה.³

10. ולמרות זאת, לאחר כיבוש אלרמאדי בירכה איראן על שחרור העיר וכרכה את תפקידו של צבא עיראק עם המיליציות השיעיות והסוניות. ראש מטה הכוחות המזוינים האיראנים, חסן פירוזאבאדי (Hassan Firouzabadi), אמר, כי מדובר ב"ניצחון גדול של צבא עיראק והמיליציות העממיות הסוניות והשיעיות" המבטיח ניצחונות נוספים בעתיד (פרארו, 28 בדצמבר, 2015). במקביל פרסמו אתרי חדשות איראנים ורשתות חברתיות תמונה, בה נראה קאסם סלימאני במזרח מחוז אלנבאר. התמונה הוצגה כעדכנית, אף כי ברור שמדובר בתמונה ישנה (מכיוון שאחד ממפקדי המיליציות השיעיות המופיע בה לצד סלימאני נהרג כבר ביולי 2015). נראה, כי עיתוי פרסום התמונה לא היה מקרי וכי הוא נועד להבליט את תפקידם של קאסם סלימאני ושל משמרות המיליציות השיעיות במערכה לשחרור אלרמאדי.

³ להרחבה, ראו פרסום מרכז המידע למודיעין ולטרור: "שחרור העיר אלרמאדי: תמונת מצב ומשמעות" (4 בינואר 2016).

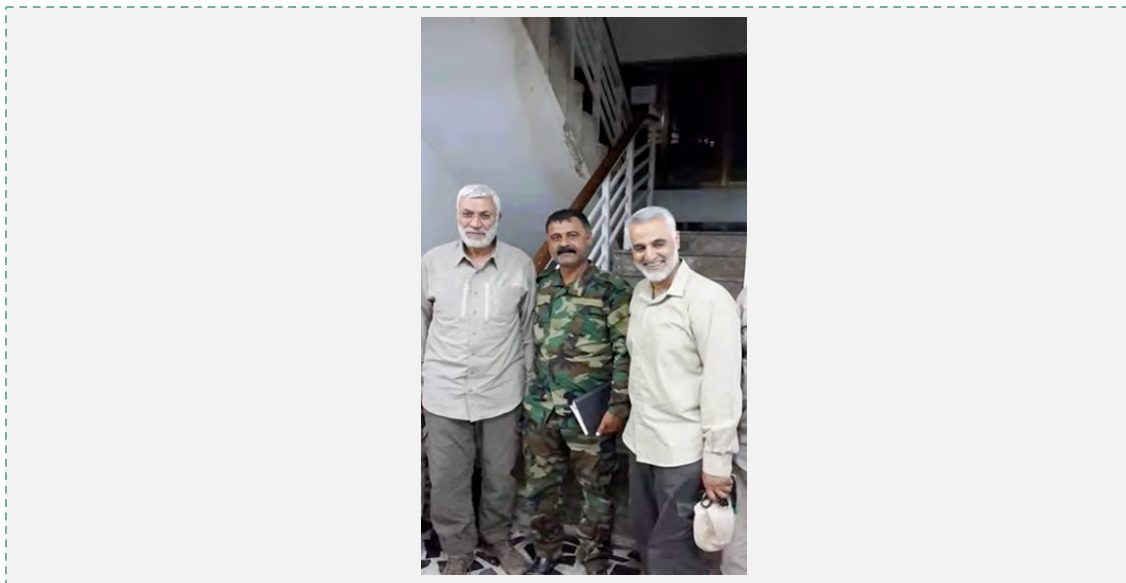
קאסם סלימאני במחוז הסוני אל-אנבאר (אנתח'אב, 26 בדצמבר 2016).

11. בעקבות כיבוש אלרמאדי ולקראת המשך המערכה נגד המאחזים האחרים של דאעש במחוז אל-אנבאר (ובמרכזם אלפאלוג'ה) ניסו המיליציות השיעיות הפועלות בחסות איראן להבטיח את מעורבותן במערכה העתידית. אולם בעוד שהמיליציות השיעיות הביעו עניין ליטול חלק פעיל בלחימה, **העדיף הממשל המרכזי בבגדאד להמשיך ולהתבסס בעיקר על כוחות, שאינם שיעים, ולהסתייע בארצות-הברית** (שהביעה התנגדות נחרצת למעורבות מיליציות שיעיות הכפופות לאיראן בלחימה). המתח בין המיליציות השיעיות לבין הממשל המרכזי ניכר בדבריו של **חסן אל-סארי**, בכיר במיליציות השיעיות העיראקיות, שהצהיר לאחר כיבוש אלרמאדי, כי המיליציות נחושות להשתלט על העיר אלפאלוג'ה חרף לחצים המופעלים מצד ארצות-הברית ופוליטיקאים עיראקים פרו-אמריקאים על ממשלת עיראק למנוע מהן את הכניסה לעיר (פארס, 20 בפברואר 2016).

עיראק מול סוריה: ירידת מקומה של עיראק בסדר העדיפויות האיראני

12. מעורבותה של איראן בלחימה באלפאלוג'ה הינה **מוגבלת** לא רק בשל התנגדות אמריקאית והסתייגות הממשל המרכזי בבגדאד אלא גם כתוצאה מכך, **שמקומה של עיראק בסדר העדיפויות האסטרטגי האיראני ירד באופן משמעותי במהלך 2015-2016**. הישגיו הדרמטיים של דאעש בעיראק החל מקיץ 2014 העמידו בפני איראן אתגר אסטרטגי משמעותי, שכן כיבוש העיר מוצול והשתלטות דאעש על שטחים נרחבים בעיראק **פגעו בשלמותה הטריטוריאלית של עיראק והציבה בגבולה של איראן עם עיראק ישות עוינת ואלימה**. הישגים אלו של דאעש חייבו את איראן לשגר לעיראק נשק ויועצים, ובראשם קאסם סלימאני, שהוביל את המערכה הצבאית בעיראק באמצעות המיליציות השיעיות ובתיאום עם המשטר העיראקי. במאמץ לבלום את תנופת התפשטותו של דאעש בעיראק קיים סלימאני באותה ביקורים תכופים בעיראק, הוביל את תכנון המערכה ואת העברת הסיוע הצבאי והמודיעיני מאיראן לעיראק, תיאם את מאמצי הלחימה בין הצבא העיראקי והמיליציות השיעיות הפועלות בחסות

משמרות המהפכה וקיים מגעים שוטפים עם בכירים עיראקים שונים, הן בממשל המרכזי בבגדאד והן בהנהגה הכורדית בצפון-עיראק.⁴

קאסם סלימאני (מימין) ג'מאל אלבראהימי (אבו-מהדי אלמהנדס) (משמאל) מפקד המיליציה השיעית "גדודי חזבאללה" (<http://qasemsoleimani.ir>, 7 ביוני, 2015).

13. אולם בעוד ששנת 2014 הייתה שנת הכיבושים וההצלחות לדאעש, **התאפיינה שנת 2015 בשורה של מפלות שנחל דאעש בעיראק, שכתוצאה מהן איבד הארגון שטחים נרחבים.** צבא עיראק בסיוע מיליציות שיעיות וסוניות כבש במהלך 2015-2016 שורה של ערי מפתח מצפון וממערב לבגדאד ואת האזורים שמסביבם: אלרמאדי (סוף דצמבר), תכרית (אפריל) וביג'י (אוקטובר). בנובמבר כבשו הכוחות הכורדים (בעיקר הפשמרגה) את העיר סנג'אר וסביבותיה, שבצפון עיראק.

14. **היחלשות דאעש בעיראק במהלך 2015 איפשרה לאיראן להסיט חלק מתשומת הלב להתפתחויות בסוריה, זירת לחימה נוספת נגד דאעש.** הישגיהם המצטברים של דאעש, ג'בהת אלנצרה וארגוני מורדים אחרים בצפון ובצפון-מערב סוריה עוררו לקראת קיץ 2015 **ספקות בקרב האיראנים באשר ליכולתו של אסד לשרוד בשלטון לאורך זמן.** ספקות אלה חייבו את איראן להגביר באופן משמעותי את תמיכתה במשטר אסד, ששליטתו הצטמצמה לאזורים חיוניים בסוריה ("סוריה הקטנה"). לנוכח מצוקת המשטר הסורי תגברה איראן במחצית ספטמבר 2015 את כוחותיה בסוריה, ככל הנראה בסדר גודל של 1,500-2,000 לוחמים, שחלקם נטלו חלק פעיל בלחימה.⁵ באוקטובר 2015 החלה מתקפה יבשתית של צבא סוריה בסיוע לוחמים איראנים ופעילי חזבאללה ובסיוע אווירי רוסי בצפון סוריה. **בעקבות הלחימה בסוריה, שגבתה עד כה את חייהם של כ-400 איראנים, גברה גם מעורבותו האישית של קאסם סלימאני, במידה רבה על חשבון הקשב הניתן לעיראק.**

⁴ להרחבה נוספת על פעילות סלימאני בעיראק, ראו: "דיוקנו של קאסם סלימאני, מפקד כוח קדס של משמרות המהפכה האיראנים", מרכז המידע למודיעין ולטרור, 29 באוקטובר 2015.

⁵ בחודשים האחרונים צמצמה איראן את מספר לוחמיה בסוריה במסגרת הערכות מחודשת של כוחותיה. ההתנהלות האיראנית הצבאית בסוריה מתבססת כיום ברובה על לוחמי חזבאללה ועל מיליציות לוחמים שיעים שמקורם באפגניסטאן, בעיראק ובפקיסטאן הנלחמים בסוריה בחסות משמרות המהפכה.

15. חרף המעורבות הצבאית הרוסית (שהעמידה אף היא אתגר בפני איראן) וחרף הישגים משמעותיים לכוחות התומכים במשטר אסד בחודשים האחרונים, **לא הושגה עדיין הכרעה במערכה**. בראייה האיראנית המערכה המתנהלת עתה בסוריה מציגה אתגר משמעותי, שמידת חומרתו והאקוטיות שלו עולים על אלו של עיראק. מתקפת המורדים בח'אן טומאן, שמדרום לחלב, בראשית מאי 2016, הסבה למשמרות המהפכה ולתומכי משטר אסד אבדות כבדות. היא שבה והוכיחה כי המערכה בסוריה רחוקה מהכרעה. גם מותו של מפקד כוחות חזבאללה בסוריה מצטפא בדר אלדין, בנסיבות שעדיין אינן ברורות, חייב את איראן להקדיש את עיקר תשומת לבה לנעשה בזירה הסורית, על חשבון הקשב (והמעורבות) בעיראק.

ביקורת פנימית גוברת בעיראק נגד איראן

16. הבעייתיות, שבמעורבות האיראנית בעיראק, נובעת גם מהביקורת הפנימית הגוברת בעיראק כלפי איראן. בראשית הדרך, כל עוד שמר דאעש על כוחו וצבא עיראק החלש התקשה לפעול נגדו, זכתה תרומתם של קאסם סלימאני ומשמרות המהפכה האיראנית למערכה נגד דאעש להערכה מצד בכירים עיראקים. כך, למשל, באוגוסט 2015 הצהיר יו"ר המועצה האסלאמית העליונה של עיראק, עמאר אלחכים, כי אלמלא הסיוע שקיבלה עיראק מסלימאני, לא היה ביכולתה להגיע ליכולת ההתנגדות הנוכחית שלה במאבק נגד דאעש (אבנ"א, 18 באוגוסט 2015). אולם בהמשך, כאשר המצב בשטח השתנה לרעת דאעש, השתנה גם הלך הרוחות הפוליטי בעיראק.

17. בשנה האחרונה התגברו הסימנים לפיהם קיימת רתיעה גוברת מצד ההנהגה הפוליטית והדתית השיעית בעיראק מהעמקת ההשפעה האיראנית במדינה, ובעיקר התנגדות להתערבותו האישית של סלימאני בענייניה הפנימיים של עיראק. ביסוד רתיעה זאת עומדים רצון עיראקי אותנטי שלא להיפך ל"גרורה איראנית", עניינה הבסיסי של עיראק בהמשך הסיוע האמריקאי במערכה נגד דאעש ורצונה לשמר קשרים תקינים עם המדינות הערביות הסוניות.

18. בספטמבר 2015 התפרסמו מספר דיווחים בעיתונות הערבית על עימות חריף בין ראש הממשלה אלעבאדי לבין קאסם סלימאני. היומון הלבנוני אלנהאר דיווח (12 בספטמבר 2015) על שתי תקריות חמורות שהתרחשו בין השניים במהלך חודש אוגוסט 2015. להלן עיקרי הדיווח: התקרית הראשונה ארעה לאחר שאלעבאדי הנחה את כוחות הביטחון העיראקים לבצע חיפוש במטוסים איראנים בשדה התעופה של בגדאד כדי לבדוק את תכולתם ולמנוע העברת אמצעי לחימה למשטר הסורי ולמיליציות השיעיות בעיראק. תקרית שנייה התרחשה במהלך פגישה, שקיים אלעבאדי באמצע אוגוסט 2015 עם ראש ממשלת עיראק לשעבר, נורי אלמאלכי, ועם בכירים נוספים בממשל העיראקי לאחר שובו של ראש הממשלה לשעבר מביקור בטהראן. בפגישה זו נכח גם סלימאני, שמתח ביקורת על הרפורמות הפוליטיות שהציע אלעבאדי בעקבות המחאה הציבורית נגד השחיתות במדינה. אלעבאדי תקף את סלימאני בחריפות ושאל אותו האם הוא מדבר בשם ממשלת איראן או מבטא את עמדותיו האישיות. סלימאני אמר לו, כי הוא מדבר בתור יועץ למיליציות העממיות העיראקיות. ראש הממשלה השיב לו שהחלטותיו עולות בקנה אחד עם רצון העם העיראקי וההנהגה הדתית השיעית בנג'ף. הוא ציין, כי אין הצדקה לנוכחותו של סלימאני בישיבה ובעקבות כך עזב סלימאני את חדר הישיבות.

19. ההסתייגות ממעורבותו של קאסם סלימאני בנושאים הפנים-עיראקים לא הצטמצמה לצמרת הפוליטית העיראקית אלא גלשה גם להנהגה הדתית של השיעים בעיראק. כך למשל, גם איש הדת השיעי הבכיר, איתאללה עלי סיסתאני, הנחשב למקור הסמכות הבכיר של השיעים בעיראק, הביע הסתייגות מבחישתו הגוברת של סלימאני בפוליטיקה העיראקית. פוליטיקאי עיראקי מסר לעיתון אלשרק אלאוסט היוצא לאור בלונדון במימון סעודי (7 בספטמבר, 2015), כי סיסתאני שלח מכתב למנהיג איראן, עלי ח'אמנהאי, בו תהה האם מעורבותו הפוליטית של סלימאני נעשית בהנחיית המנהיג העליון או ביוזמתו האישית.

20. הביקורת הפנימית בעיראק נגד המעורבות האיראנית בענייניה הפוליטיים הפנימיים הגיעה לאחרונה לשיאה במהלך המשבר הפוליטי, שפרץ באפריל 2016, בין ראש הממשלה אלעבאדי, לפרלמנט העיראקי על רקע תוכנית הרפורמות שראש הממשלה מנסה לקדם. בסוף אפריל יזמו תומכי מקתדא אלצדר, איש דת ופוליטיקאי בעל השפעה בקרב השיעים בעיראק, מחאה אלימה והשתלטו באופן זמני על בניין הפרלמנט העיראקי. במהלך ההשתלטות השמיעו המפגינים העיראקים קריאות אנטי-איראניות חריפות ומחו נגד ניסיונות איראן להתערב בהתפתחויות הפוליטיות במדינה. מנגד, יזמו גולשים פרו-איראנים, ככל הנראה בעידוד או בהכוונה ישירה מאיראן, קמפיין ברשתות החברתיות תחת הכותרת: "תודה, סלימאני". המערכה נועדה, לדברי יוזמיה, להוקיר תודה למפקד כוח קדס על פועלו וסיועו במערכה להדיפת דאעש בעיראק ובסוריה.

"תודה, סלימאני" (פייסבוק, 2 במאי 2016).

מה מקווים האיראנים להשיג באמצעות מעורבותם בעיראק?

21. המערכה נגד דאעש בסוריה ובעיראק מציגה בפני איראן אתגר אסטרטגי, אך גם יוצרת עבודה הזדמנויות מדיניות חשובות. היא מאפשרת לה, בין השאר, להציג עצמה כשחקן מפתח בריסונו של דאעש ולהמשיך במאמצי לחזק את השפעתה האזורית בין אם באמצעות מעורבות צבאית ישירה ובין אם באמצעות שימוש בארגונים שליחים. לפיכך, גם אם איראן מעניקה עדיפות לזירה הסורית, וחרף הקשיים הניצבים בפניה בעיראק, היא נחושה להערכתנו להמשיך במעורבותה בעיראק באמצעות המיליציות השיעיות למרות "המחירים" שהיא נאלצת לשלם (הגברת השסע העדתי הסוני-שיעי, הגברת החששות מפני איראן בקרב המשטר העיראקי ואף בקרב בני העדה השיעית).

22. הדגשת מעורבות משמרות המהפכה בנעשה בעיראק, ומעורבותו של קאסם סלימאני באופן אישי במערכה נגד דאעש בעיראק אינם מקריים. הם נועדו לחזק את הדימוי ההרתעתי של איראן ושל משמרות המהפכה כגורם המשפיע ביותר במזרח התיכון הפועל בנחישות נגד אויביה של איראן, ובראשם דאעש, ארצות-הברית וישראל. קאסם סלימאני הפך באופן אישי סמל לעוצמה האיראנית באזור ולמשטר האיראני יש, איפא אינטרס ברור להאדיר את דמותו הן מבית והן מחוץ. זאת גם כאשר מידת מעורבותו בניהול הלחימה בעיראק והשפעתו על האירועים בשטח פחתו באופן משמעותי.

קאסם סלימאני ואבו מהדי אלמהנדס, מפקד המיליציה השיעית "גדודי חזבאללה", באזור אלפאלוג'ה (טוויטר, 26 במאי 2016).